

© 1997 Poczta Harcerska Szczecin II

Wydawca: Poczta Harcerska Szczecin II.

71-431 Szczecin, ul. M. Ogińskiego 15, tel. (091) 422 19 81, fax (091) 48 77 456.

e-mail: poczta@zhp.inet.pl, www.zhp.inet.pl

Opracowanie: phm. Bogdan Sołtysiak

w ramach realizacji jednego z zadań próby na stopień podharcemistrza.

Korekta: pwd. Paweł Lipiński.

Zdjęcie na okładce: harcerki z 65 Drużyny Harcerskiej z Hulca ZHP Szczecin.

Foto: phm. Bogdan Sołtysiak.

Skład: hm. Adrian Łaskarzewski.

Do użytku wewnątrzorganizacyjnego.

Nr katalogowy:

711

ISBN-83-906115-9-7

Do Czytelnika

Podręcznik opracowany został z myślą o harcerzach starszych i drużynowych, ale chcielibyśmy zainteresować nim również wszystkich tych, którzy odczuwają potrzebę pogłębienia swojej wiedzy oraz rozwijania i doskonalenia umiejętności poruszania się w terenie.

Niniejsze opracowanie oparte jest przede wszystkim na wojskowych podręcznikach terenoznawstwa i topografii oraz na innych wydawnictwach dotyczących tej tematyki. Czytelnik znajdzie tutaj informacje o różnorodnym charakterze: od terenoznawstwa pojmowanego technicznie tj. np. posługiwanie się busolą, praca z mapą, szkice, przez teorię traktującą o terenoznawstwie opisowo, w której czytelnik poznaje terminy i nazewnictwo używane w tym podręczniku i innych pozycjach z tej tematyki, po wiadomości czysto praktyczne np. jak rozpoznać bagna po szacie roślinnej, czy i jak można bezpiecznie przez nie przejść, jak poruszać się po zboczach lub też jak się zachować w sytuacjach krytycznych, które mogą się zdarzyć podczas przebywania z drużyną w terenie.

Będziemy wdzięczni za wszelkiego rodzaju uwagi i propozycje, które pomogą nam w przygotowaniu kolejnych wydań tego podręcznika i innych opracowań dla harcerzy i instruktorów.

Żdziękujemy oficerom Zarządu Topograficznego Sztabu Generalnego Wojska Polskiego w Warszawie i instruktorom Wydziału Harcerstwa Starszego i Specjalności Głównej Kwatery ZHP za merytoryczną pomoc przy opracowaniu niniejszego podręcznika.

Żdziękujemy również firmie *EXCEL* Systemy Nawigacyjne za udostępnienie materiałów dotyczących GPS.

Spis treści

Do Czytelnika	3	5.2. Przygotowanie mapy do pracy	75
1. Teren, jego właściwości i najprostsze sposoby pomiarów	5	5.3. Pytania kontrolne	79
1.1. Ogólne określenia i pojęcia	5	6. Orientowanie się bez mapy i marsz według azymutu	80
1.2. Rzeźba terenu i jej typowe formy	5	6.1. Orientowanie się za pomocą busoli	81
1.3. Zasadnicze rodzaje terenu i jego właściwości	8	6.2. Orientowanie się według ciał niebieskich i niektórych cech przedmiotów terenowych	92
1.4. Istota i sposoby studiowania terenu	20	6.3. Pytania kontrolne	96
1.5. Pytania kontrolne	20	7. Orientowanie się w terenie według mapy	98
2. Mapy topograficzne	21	7.1. Orientowanie mapy	98
2.1. Plan i mapa	21	7.2. Określenie na mapie miejsca stania	100
2.2. Podział map na arkusze	25	7.3. Pytania kontrolne	106
2.3. Skala mapy i pomiar odległości na mapach	28	8. Najprostsze sposoby wykonywania pomiarów w terenie	108
2.4. Pytania kontrolne	33	8.1. Określenie odległości	108
3. Treść map topograficznych	34	8.2. Pomiar wysokości przedmiotów terenowych	112
3.1. Znaki umowne przedmiotów terenowych	34	8.3. Pomiar nachylenia terenu eklimetrem	112
3.2. Rodzaje umownych znaków topograficznych	35	8.4. Pomiar szerokości rzeki	113
3.3. Znaki umowne osiedli, obiektów przemysłowych i gospodarczych	40	8.5. Pomiar prędkości prądu rzeki	114
3.4. Pytania kontrolne	54	8.6. Pytania kontrolne	115
4. Sposoby przedstawiania rzeźby terenu na mapach topograficznych	55	9. Szkice	116
4.1. Wymagania stawiane sposobom przedstawiania rzeźby terenu na mapach	55	9.1. Szkic na podstawie szkieletu z mapy	117
4.2. Istota przedstawienia rzeźby terenu za pomocą warstwic	57	9.2. Szkic z miejsca	118
4.3. Różne typy rzeźby terenu na mapie	70	9.3. Szkic z podstawy, czyli z dwóch stanowisk	119
4.4. Ogólne zasady czytania rzeźby terenu na mapie	71	9.4. Szkic drogi marszu	120
4.5. Pytania kontrolne	73	9.5. Inne szkice	122
5. Studiowanie terenu na podstawie map topograficznych	74	9.6. Pytania kontrolne	126
5.1. Ogólne zasady czytania mapy	74	10. Zachowanie się przy zbłądzeniu i zgubieniu się	127
		10.1. Jak postępować, aby nie zbłądzić	128
		10.2. Zachowanie się przy zbłądzeniu	131
		10.3. Zasady zachowania się przy zgubieniu	132
		10.4. Zachowanie się w sytuacjach krytycznych	133
		11. Wędrowanie w górach	135
		11.1. Szlaki turystyczne	136
		11.2. Zgubienie szlaku	136
		11.3. Z mapą na szlaku	137
		11.4. Zasady poruszania się po górach	138
		11.5. Chodzenie po górach	140